

Türkiye Cümhuriyeti Merkez Bankası kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 30/VI/1930 - Sayı: 1533)

N 1715

I

Bankanın teşekkülü ve gayesi

BİRİNCİ MADDE — Türkiyede banknot ihracı imtiyazını münhasıran haiz olmak üzere (Türkiye Cümhuriyeti Merkez Bankası) unvanı altında anonim şirket olarak bir banka tesis edilmiştir.

Bankanın ve banknot ihracı imtiyazının müddeti otuz senedir. Bu imtiyazın müddeti, bitmesine beş sene kalmıya kadar temdit edilebilir.

İKİNCİ MADDE — Memleketin iktisadî inkişafına yardım gayesile tesis olunan Türkiye Cümhuriyeti Merkez Bankasının vazifesi aşağıda gösterilmiştir:

- 1 - İskonto fiyatını tesbit ve para piyasasını ve tedavülünü tanzim etmek;
- 2 - Hazine muamelelerini ifa etmek;
- 3 - Hükûmetle müştereken türk evrakı nakdiyesinin müstakbel istikrarına natuf bütün tedbirleri ittihaz eylemek.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın merkezi Ankaradır. Umumî heyet ve idare meclisi içtimaları Ankarada yapılır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Banka, idare meclisinin kararı ve Maliye Vekâletinin nuvafakati ile Türkiye Cümhuriyetinin diğer şehirlerinde şube açıp kapayabilir. Aynı suretle memleket dahilinde ve ecnebi memleketlerinde muhabirler temin edilebilir.

II

Türk evrakı naktiyesinin istikrarına müteallik hazırlıklar

BEŞİNCİ MADDE — Banka, 30 kânunuevvel 1341 tarih ve 701 numaralı kanun mucibince Devlet tarafından ihraç edilmiş bulunan 158 748 563 liralık evrakı aktiyeyi uhdesine alacaktır.

Bankanın uhdesine tevdi edilen evrakı naktiyenin miktar ve seri numaraları aşağıda gösterilmiştir:

Lira	Parçaların adedi	Cins	Seri numarası
24 591 218	24 591 218	1	1 - 26
28 368 765	5 673 753	5	1 - 12
23 560 630	2 356 063	10	1 - 11
31 245 850	624 917	50	1 - 8
30 771 100	307 711	100	1 - 8
13 724 000	27 448	500	1 - 4
6 487 000	6 487	1000	1 - 8
158 748 563	33 587 597		

Bu evrakı naktiye, mukabilinin hangi şartlar dahilinde altın para ile tediye unacağını tesbit edecek istikrar kanununun mer'iyete vaz'ı tarihine kadar diyatta mecburî olarak kabul edilecektir.

Hükûmet, bu taahhütten mütevellit borcuna mukabil, Bankaya, yüzde bir faizli 158,748,563 liralık hazine tahvili verecektir.

ALTINCI MADDE — Hükûmet, evrakı naktiyeye karşılık teşkili maksadile, Bankaya, aşağıda yazılı nakit ve kıymetleri şimdiden yatıracaktır:

1 - Elyevm Hazine yedinde meskûk veya külçe halinde bulunan altından 500,000 altın liralık miktar;

2 - Merbut listede gösterilen ve nominâl kıymeti 116,497,925 frank olan beynelmilel kıymetler.

Bu kıymetlerin altın veya altına tahvili mümkün döviz olarak tahakkuk eden geliri dahi mevcuda ilâve edilecektir.

YEDİNCİ MADDE — Bu mablağlardan Bankaya mal edilen miktar nisbetinde beşinci maddede gösterilen hazine tahvilleri itfa olunacaktır.

SEKİZİNCİ MADDE — Yukarıki madde de gösterilen itfadan başka Devletin Bankaya olan borcu aşağıdaki suretlerle tedricen ifa edilecektir:

1 - 1931 malî senesinden itibaren her sene umumî, mülhak ve hususî bütçelere mevzu tahsisatlar yekûnunun % 1 rine muadil bir meblâğın tediyesile (Bütçeleri 50,000 liradan dun belediye ve hususî idareler müstesna);

2 - Varidat fazlalarından tefrik edilebilecek her hangi bir meblağın ilâveten tediyesile;

3 - Hükûmetin elde edebileceği ve bu hususa tahsisini kararlaştıracağı altınların veya altına tahvili kabil dövizlerin itasile.

DOKUZUNCU MADDE — Paranın istikrarını temin için Banka tarafından alınacak tedbirlerin icrasını kolaylaştırmak maksadile bankanın teessüsünü takip eden üç ay zarfında Devlet, vilâyetlere ve belediyelere, kezalik Devlet teşkilât ve hizmetlerine dahil veya merbut olan bilcümle şirketlerle müesseselere ait meskûk veya külçe altınlar, Bankaya satılacaktır.

Devlete ait ve tarihî kıymeti haiz olan veya kolleksiyon teşkil eden altın meskûkât ile altın eşya bu madde hükmüne dahil değildir.

ONUNCU MADDE — Bir liralık türk evrakı naktiyesi yerine Hükûmet hesabına madenî ufaklık para darbı şartları ve bu paraların tediyeye, hat ve kabiliyetleri istikrar kanunu ile tesbit edilecektir.

ON BİRİNCİ MADDE — İşbu kanunun neşri tarihinden itibaren Hükûmet, tedavile bu meskûkâttan başka nakit veya nakit yerini tutan hiç bir vasıta çıkarılmıyacaktır.

III

Banknot ve banknot ihracı

ON İKİNCİ MADDE — Türk lirasının altın tutarını istikrar kanunu tayin edecektir.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın çıkaracağı banknotların karşılık şartları dahi istikrar kanunu ile tesbit olunacaktır.

ON DÖRÜNCÜ MADDE — İstikrar kanununun mer'iyete vaz'ına kadar Banka, beşinci madde mucibince uhdesine aldığı evrakı naktiyeye miktarını artırmıyacaktır. Ancak altın ve döviz ihtirasına, ticarî senetlerin mükerrer iskonto yapıl-

masına dair 35, 36, 37, 38 ve 39 uncu maddelerde gösterilen şart ve hatler dahilindeki emisyon bu hükümden müstesnadır.

ON BEŞİNCİ MADDE — Bu suretle çıkarılan evrakı naktiyenin beşinci maddede zikredilenler gibi tedavülü mecburidir.

ON ALTINCI MADDE — İstikrar kanununa, Devletle Bankanın yeni para rejiminden mütevellit müteakabil taahhütlerini tesbit ve tayin eden bir mukavele-name raptolunacaktır.

ON YEDİNCİ MADDE — Banka, tedavülde bulunan banknotları muvafık gördüğü zaman yeni bir emisyon ile tebdil edebilecektir.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Bankanın tedavülde bulunan banknotları, yeni banknotlarla tebdil edildiği takdirde, tebdil muamelesine başlandığı tarihten itibaren on sene sonra müruru zamana uğrar.

ON DOKUZUNCU MADDE — Müruru zamana uğrıyan banknotların yüzde ellisi Hükûmete ve yüzde ellisi de doğrudan doğruya hususî bir ihtiyat akçası teşkil etmek üzere Bankaya ait olacaktır.

YIRMİNCİ MADDE — Ticarî senetler üzerine mükerrer iskonto mukabili emisyon, ancak Banka sermayesinin 23 üncü madde mucibince tamamen istihsal edilmesinden itibaren beş ay sonra yapılabilecektir.

IV

Hisseli sermaye, hisse senetleri

YIRMİ BİRİNCİ MADDE — Bankanın hisseli sermayesi 15 000 000 lira olup beheri yüz liralık 150 000 hisseye ayrılmıştır. İşbu miktar Hükûmetin tasvibile iki misline çıkarılabilir. Hisse senetlerinin kıymetleri 100, 200, 500, 1 000, 5 000 ve 10 000 liralıktır.

YIRMİ İKİNCİ MADDE — Bankanın hisse senetleri nama muharrerdir.

YIRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Hisse senetlerinin nominal kıymetlerinin yüzde kırkı Banka nizamnamei esasınınin Hükûmetçe tasdikından itibaren nihayet bir ay sonra tediye edilmiş bulunacak ve bu anden itibaren Banka kanunen teşekkül etmiş addolunarak faaliyete başlayacaktır.

Sermayenin yüzde otuzu nizamnamei esasınınin tasdiki tarihinden itibaren altı ay sonra ve mütebaki yüzde otuzu da ikinci tediyeyi takip eden altı ay zarfında Bankaya tediye olunur. Banka idare meclisi lüzum gördüğü takdirde, Hükûmetin muvafakati ile, bu müddetleri ikişer misline iblâğ edebilir.

YIRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Tayin edilen müddetler zarfında taahhüt ettikleri hisse bedellerinin ilk yüzde kırkını tediye etmiyen hissedarlar senevî yüzde 10 hesabı ile geçmiş günler faizi verirler. İşbu yüzde kırk ile geçmiş günler faizlerini tesviye etmeleri için kendilerine iki defa tahrirî tebliğ yapıldığı halde tesviye etmiyen hissedarların hukuku iskat edilir. Bu kabûl hissedarların yerine, geçmiş taksitleri derhal tesviye eden hissedarlar kaim olurlar.

Bu suretle hakları iskat edilen hissedarların hisselerinden tevelliüt eden meblâğdan bu hususta iera edilen masraflar tenzil edildikten sonra bakiyesi, beşinci maddede zikredilen hazine tahvillerinin itfasına tahsis edilir.

İlk yüzde kırkı tediye etmiş olupta bilâhare talep vukuunda mütebakisini tediye etmiyen hissedarlar senevî yüzde on hesabı ile geçmiş günler faizi verirler ve bun-

lar hakkında ticaret kanununun anonim şirketlere dair olan hükümleri tatbik olunur.

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Hisseler A, B, C ve D sınıflarına ayrılmıştır.

Gerek temettü hissesi, gerek bankanın tasfiyesi halinde haiz olacakları kıymet itibarile işbu dört sınıf arasında hiç bir fark yoktur.

Banka nizamnamei esasasına muhalif bir şekilde elde edilen hisseler temettü ve rey haklarından mahrumdurlar.

YİRMİ ALTINCI MADDE — (A) sınıfına ait hisse senetlerinin her biri aşgarî yüz hisseliktir. Bu nevi hisse senetleri münhasıran Hükûmet müesseselerine mahsus olup sermayenin yüzde on beşini geçemez. Bu hisse senetlerinin mukabili, Hükûmet tarafından, halis altın olarak ve tevdi tarihindeki fiatlarla Merkez Bankasına tediye edilir.

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — (B) sınıfındaki hisse senetleri Türkiyede faaliyette bulunan millî bankalara tahsis edilmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda zikri geçen millî bankalardan maksat, millî kanunlara tevfikân teşekkül etmiş ve türk parası olarak konulan sermayelerinin ekseriyeti türk tabiiyetindeki şahıslar elinde bulunan bankalardır.

YİRMİ DOKUZUNCU MADDE — (C) sınıfındaki hisse senetlerinden azamî 15 000 adedi 26 ncı maddede zikrolunan bankalar haricinde kalan diğer bankalarla imtiyazlı şirketlere tahsis edilmiştir.

OTUZUNCU MADDE — (D) sınıfındaki hisse senetleri türk ticaret müesseselerine ve türk tabiiyetini haiz hükûmî ve hakikî şahıslara tahsis edilmiştir.

OTUZ BİRİNCİ MADDE — Bu kanunun muvakkat maddeleri mucibince teşkil edilecek olan tesis heyeti, (C) sınıfından satılmamış olan hisse miktarını gazetelerle ilân ederek kayıt muamelesile işğal eden bankalara müracaatla hissedar kaydedilmeğe alâkadarları davetle mükelleftir.

Hissedar kaydeden bankalar talipleri hisse bedelâtının yüzde onunu tediyeye davet edebilirler.

Tesis heyeti Hükûmetle mutabık kalarak evvelki maddelerde zikrolunan hisselerin kayıt varakasını tebdil edebilir.

OTUZ İKİNCİ MADDE — Kayıt muamelesi yapan bankalar bütün talepleri tarih sırasile ve talep edilen hisse miktarları da gösterilmek suretile hususî defterlerine kaydetmek mecburiyetindedirler. Talep miktarı henüz kaydedilmemiş hisse senetlerinden fazla olursa, kayıt için tayin edilmiş olan zamanda müracaat etmiş taliplere talep sırası itibare alınmak suretile birer hisse senedinden başlayarak 10 hisse senedine kadar verilebilir. 10 hisse senedinden fazlasına talip olanların arzuları tatmin edilebilmek için evvel emirde 10 hisseye kadar talip olanların arzularının is'af edilmiş olması lâzımdır. Bundan sonra kalacak olan hisseler, talep sırasile 10 hisseden fazla isteyenlerin istedikleri fazla hisse adedi nisbetinde aralarında taksim edilir. Küsurat itibare alınmayabilir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE — Merkez Bankası bu kanunla derpiş edilen hisse senetlerinin bir sınıftan diğer sınıfa nakli hususunda vuku bulacak talepleri derhal intağ eder. Banka, hisse senetlerinin bir sınıftan diğer bir sınıfa nakli için hiç bir komisyon almaz.

(A,C) Sınıflarında bulunan hisse senetleri miktarları - sermayenin tezyi-

dinden mütevellit hal müstesna - hiç bir vechile bidayeten kabul edilen miktarları tecavüz edemez.

V

Banka muameleleri

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE — Banka, hazine tediyelerini ifa, memlekt dahil ve haricinde para nakli işlerini temin eder.

OTUZ BEŞİNCİ MADDE — Banka, sikke veya külçe halinde altın alıp satmak ve altın mukabilinde avans veya altın sertifikası vermek salâhiyetini haizdir.

OTUZ ALTINCI MADDE — Banka, filen altına tahvili kabil ecnebi dövizleri alıp satmak hakkını haizdir. Ancak bu dövizlerin vade müddeti 90 günü tecavüz edemez.

OTUZ YEDİNCİ MADDE — İstikrar kanunu mer'iyete vazolununcuya kadar 35 ve 36 ncı maddelerde mezkûr altın ve döviz fiatları zaman zaman banka tarafından tesbit edilir.

OTUZ SEKİZİNCİ MADDE — Banka, asgarî üç imzayı ihtiva eylemek ve vadeleri 90 günü tecavüz etmemek şartile bankalar tarafından tevdi edilecek ticarî senet ve vesikaları mükerrer iskonto yapabilir. İmzalardan biri yerine sigorta poliçelerile beraber olmak üzere emtiaya veya mahsule müteallik depo makbuzu veya varant gibi teminat dahi kabul edilebilir.

Bu takdirde emtia ve mahsulün kolaylıkla satılabilir neviden olmaları ve kıymetlerinin verilen avanstan (%10 - 20) nisbetinde fazla bulunması şarttır.

OTUZ DOKUZUNCU MADDE — İstikrar kanunu mer'iyete girinceye kadar yukarıki maddede mezkûr muameleler mukabili olarak Bankanın ihraç edebileceği evrakı naktiye yekûnu, tediye edilmiş sermayeleri dört milyon türk lirasından dun olmyan bankaların mümessillerinden mürekkep bir komitanın mutabık kalacağı azamî miktar ile tahdit edilecektir.

Banka, tesbit edilen azamî miktarın dununda kalmak üzere mükerrer iskonto muamelelerini yapmakta tamamen serbesttir.

KIRKINCI MADDE — Banka, Devlet, vilâyet ve belediyelerin kote edilmiş tahvilâtlarına mukabil azamî yüzde seksen nisbetinde ve diğer kote edilmiş sağlam tahvilâta mukabil yüzde 70 nisbetinde avans verir.

Ancak Banka bu muameleleri istikrar kanununun mer'iyete kirdiği tarihten sonra ifa edebilecektir.

KIRK BİRİNCİ MADDE — Banka, ücret mukabilinde, esham ve tahvilâtı ve kıymetli eşya ve evrakı muhafaza ve idare eder.

KIRK İKİNCİ MADDE — Banka, karşılıksız kredi açamaz ve avans dahi veremez.

KIRK ÜÇÜNCÜ MADDE — Banka, hiç bir suretle senet ve vesaik ciro edemez ve kefil olamaz.

KIRK DÖRDÜNCÜ MADDE — Banka, hisse senetleri üzerine avans veremez. Arazi, maden, emlâk, mobilya, makine, otomobil mübayaası gibi sermayeyi bağliyan işlere ait senet ve vesikaları mükerrer iskontoya kabul etmez ve bu vesikalar üzerine avans dahi vermez.

KIRK BEŞİNCİ MADDE — Bu kanun ile tasrih edilen hususlar haricinde, Merkez Bankası, kendi nam ve hesabına hiç bir iş ve ticaret yapmıyacağı gibi sınaî teşebbüsata da iştirak edemez.

Kendi işleri için zarurî olan gayri menkul mallardan başka gayri menkullere tasarruf ve kendi hisse senetlerini mübayaa edemez.

KIRK ALTINCI MADDE — Banka, kendi alacağından dolayı kanunî şekilde temellük etmek zaruretinde kalabileceği gayri menkul malları azamî üç sene zarfında elinden çıkarmağa mecburdur.

KIRK YEDİNCİ MADDE — Banka, cüzdanında mevcut senetleri vadeleri hitamında tecdit edemez.

KIRK SEKİZİNCİ MADDE — Banka, kendi sermayesinin yüzde onunu teca-vüz eden miktarda bir meblâğı ihtiva eden bir poliçeyi mükerrer iskonto edemiye-ceği gibi bu miktarda çıkan senet ve ticarî vesikayı teminat olarak da kabul ede-mez.

KIRK DOKUZUNCU MADDE — İskonto haddi ve senetler mükabili avansla-rın faiz miktarı, Banka idare meclisi tarafından zaman zaman tesbit edilir.

Bu hat ve miktarlar Türkiye Cümhuriyetinin her tarafında aynı olup Ban-kanın merkez ve şubelerine nazaran değişmez.

ELLİNCİ MADDE — Banka idare meclisi, Bankanın kabul edebileceği senet-ler ve ticarî vesikalar için münasip mükerrer iskonto haddini ve Devlet tahvilleri mu-kabilinde vereceği avanslar için faiz miktarını tesbit eder.

İdare meclisi lüzum gördükçe, bu hatleri değiştirebilir.

Tesbit edilen işbu hatler, Türkiye Cümhuriyetinin her tarafında aynı olup bankanın merkez ve şubelerine nazaran değişmez.

ELLİ BİRİNCİ MADDE — Hazineye ve inhisar idarelerine ait nakitler Cüm-huriyet Merkez Bankasına tevdi olunur.

Merkez Bankası Devlet müesseseleri mevduatına faiz vermez.

Hususî mevduata Merkez Bankasının vereceği faiz yüzde ikiyi geçemez.

VI

Bankanın icra edeceği muamelelere müteallik tahditler, Bankaya has muameleler

ELLİ İKİNCİ MADDE — Banka altın ithal ve ihraç etmek salâhiyetini haiz-dir. Bu salâhiyet Hükûmet tarafından ancak bir harp ihtimali karşısında tahdit veya refedilebilir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Hükûmet Merkez Bankası hesabına tenzilli tarife ile altın para darbeder.

VII

Bankanın teşkilâtı

ELLİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bankanın teşkilâtı aşağıdaki şekildedir:

A - Hissedarlar umumî heyeti;

B - İdare meclisi;

C - Mürakipler;

D - İskonto ve kredi encümeni;

E - İdare heyeti;

F - Umum müdürlük ve şube müdürlükleri.

ELLİ BEŞİNCİ MADDE — İdare meclisinin ve iskonto ve kredi encümeni ile idare heyetinin kararları hususî defterlerine yazılır ve âzaları tarafından imza edilir.

ELLİ ALTINCI MADDE — İdare meclisinin ve iskonto ve kredi encümeni ile idare heyetinin bu kanunda zikredilmeyen salâhiyetleri Banka nizamnamei esasisi ile tayin edilir.

ELLİ YEDİNCİ MADDE — Bankanın ne şekilde taahhüt altına sokulabileceği ve Bankanın kaç imza ile ve ne dereceye kadar ilzam edilebileceği nizamnamei esaside tasrih olunur.

A - Umumî heyet

ELLİ SEKİZİNCİ MADDE — Bankanın hissedarlar defterinde yazılı bulunan hissedarlar, Bankanın umumî heyetini teşkil ederler. Umumî heyeti her sene nizamnamei esasî ile tesbit edilecek vakitte toplarlar. Her on hisseye sahip olan veya bu miktar hisseyi temsil eden kimse bir reye maliktir. Hiç bir hissedar elli reyden fazlasına malik olamaz.

ELLİ DOKUZUNCU MADDE — Umumî heyet aşağıdaki vazife ve salâhiyetleri haizdir:

- 1 - Senelik raporun tetkiki ve idare meclisinin ibrası;
- 2 - Murakıplerin raporu üzerine senelik blançonun tasdikı;
- 3 - Sermayenin tezyidi;
- 4 - Nizamnamei esaside tadil yapılması;
- 5 - Bankanın tasfiyesi hakkında karar ittihazı;

ALTMİŞİNCİ MADDE — Bankanın tesbit edilen müddetin hitanından evvel tasfiyesi hakkında ittihaz edilecek olan kararlar, ancak İcra Vekilleri Heyetinin tasvibine iktiranı ve Banka tarafından yapılan taahhütlerin kanun dahilinde tamamen ifa edilmesi şartlarile muteberdir. Nizamnamei esaside tadil yapılması ve tasfiye hakkında karar ittihaz olunabilmesi için umumî heyette üçte iki ekseriyet şarttır.

ALTMİŞ BİRİNCİ MADDE — Umumî heyete idare meclisi reisi riyyaset eder.

ALTMİŞ İKİNCİ MADDE — Hissedar olmayanlar umumî heyette niyabeten birden ziyade rey temsil edemezler.

B - İdare meclisi

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın idare meclisi âtideki şekilde intihap edilmiş sekiz kişiden mürekkeptir:

A - (A) sınıfı hisselerine malik bulunan Hükûmet tarafından Maliye Vekâletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin tasdikile intihap edilen, biri aynı zamanda reis olmak üzere iki âza;

Bu iki âza memur veya her hangi bir banka veya şirkette idare meclisi âzası olmayacakları gibi her hangi bir müesseseden hiç bir suretle maaş ta alamazlar. Reis riyyaset müddetince hiç bir bankada hissedar olamaz.

B - (B) ve (C) hisselerine malik millî bankalar ve şirketler tarafından intihap edilen iki âza;

C - (D) sınıfı hisselerine malik bulunan hissedarlar tarafından intihap edilen bir âza ;

İşbu son iki intihapta her hisse senedi bir reye maliktir ve aynı şahsın malik olabileceği rey adedi tahdide tabi değildir.

D - İktisat Vekâletince intihap edilen ticaret ve senayi odaları mürahhaslarından müteşekkil bir heyet tarafından intihap olunacak bir âza ;

E - Ziraat kooperatifleri tarafından intihap edilecek ziraat erbabından iki âza.

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ MADDE — Ziraat kooperatifleri tarafından intihap edilecek iki âza muhtelif istihsâl mntakalarını temsil edecek surette intihap edilirler.

ALTMİŞ BEŞİNCİ MADDE — İdare meclisi âzalarının müddeti üç senedir. Altmış üçüncü maddenin (D) ve (E) fıkralarında zikrolunan âzalar müstesna olmak şartile diğer âzaların üç senelik devre nihayetinde yeniden intihapları caizdir.

ALTMİŞ ALTINCI MADDE — Ziraat kooperatifleri memlekette tamamen teşekkül ve taazziiv edinciye kadar 63 üncü maddenin (D) fıkrasındaki âzaların intihap suretleri büyük ve küçük arazî sahiplerinin ve muhtelif mntakaların temsil edilmelerini temin edecek şekilde bir kararname ile İcra Vekilleri Heyetince tesbit olunur.

ALTMİŞ YEDİNCİ MADDE — İdare meclisi âzaları intihaplarını müteakıp hangi banka ve şirketlerde alâkadar olduklarını ve alâkalarının derecesini bir beyanname ile Bankaya bildirilir. Bu kabil âzalar alâkadar oldukları banka veya şirketlere temas eden hususatın müzakeresine iştirâk edemedikleri gibi rey dahi veremezler.

ALTMİŞ SEKİZİNCİ MADDE — Bankanın idare meclisi banka üzerinde tam salâhiyet ve mürakabe hakkını haizdir. Bankayı alâkadar eden bütün işlerle iştiğal eder.

ALTMİŞ DOKUZUNCU MADDE — İdare meclisi âzalarına maktu olarak her ay azamî 500 lira verilir. Ancak nizamname ile idare meclisine verilen vazifeler haricinde yine Bankaya ait başka vazifelerle meşğul edilenlere idare meclisinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyetinin kararile ayrıca bir tazminat verilir. Şu kadarki bu iki suretle alınacak meblâğ mecmuu 800 lirayı tecavüz edemez.

İdare meclisi reisine maktu olarak her ay azamî 1500 lira verilir.

YETMİŞİNCİ MADDE — İdare meclisi âzaları kendileriyle karabet veya ticarî münasebeti bulunan zatlara teallük eden iskonto meselelerine ait müzakerelere iştirâk edemeyecekleri gibi bu hususlar hakkında rey dahi veremezler.

C - Murakıpler

YETMİŞ BİRİNCİ MADDE — Dört kişiden murekkep bir mürakabe komisyonu Bankanın bütün muamele ve hesaplarını tetkik eder. Umum müdürlük, murakabe komisyonunun talep edeceği bilumum malûmat ve vesikaları vermekle mükelleftir. Murakabe komisyonunun icraî hiç bir salâhiyeti olmayıp bütün itiraz ve mütalealarını tahriren idare meclisine bildirir ve bir suretini de Maliye Vekâletine verir. Komisyon sene nihayetinde muamele ve hesaplar hakkındaki mütalealarını umumî heyete arzeder.

YETMİŞ İKİNCİ MADDE — Murakabe komisyonu âzaları şu suretle intihap edilir:

- 1 - B ve C sınıfı hissedarlarından iki âza;
 - 2 - D sınıfı hissedarlarından iki âza;
- Sınıfalra ait her hisse bir rey sahibidir.

Rey adedi tahdit edilmemiştir. Murakabe komisyonu âzalarının müddeti bir senedir. Tekrar intihap edilemezler.

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ MADDE — Murakabe komisyonu âzaları Bankanın temettüüne iştirâk edemezler. Kendilerine vaziyetleri itibara alınarak intihapları bidayetinde idare meclisi tarafından tesbit edilecek ve mecluriyetleri müddetince değişmiyecek bir tazminat verilir.

D - İskonto ve kredi encümeni

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ MADDE — İskonto ve kredi encümeni, idare meclisi reisinin riyaseti altında ve idare meclisi tarafından intihap edilecek iki âza ile umum müdür ve umum müdür muavininden müteşekkil olmak üzere beş âzadan mürekkeptir.

İskonto ve kredi encümeni daimî surette Bankanın iskonto, mükerrer iskonto ve faiz hatlerini ve kredi işlerini nizamnamei esasî veya idare meclisi tarafından tesbit edilecek salâhiyetler dahilinde tayin ve tanzim eder.

YETMİŞ BEŞİNCİ MADDE — Umum müdür ile iskonto ve kredi encümeni arasında zuhur edecek ihtilâflarda, idare meclisi ve idare meclisi ile umum müdür arasındaki ihtilâflarda, da Maliye Vekili hakem olur.

E - İdare heyeti

YETMİŞ ALTINCI MADDE — İdare heyeti umum müdürün riyaseti altında umum müdür muavini ile muhasebe müdüründen mürekkeptir. İdare heyeti nizamnamei esasî veya idare meclisi kararile tayin edilen salâhiyetler dahilinde memurların tayini ve kredi ve iskonto muameleleriyle iştigal eder.

F - Umum müdürlük

YETMİŞ YEDİNCİ MADDE — Umum müdür, idare meclisinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyetinin kararile Reisi Cümhur tarafından beş sene müddetle tayin edilir.

Bu müddetin hitamından evvel aynı suretle tebdili caizdir. Umum müdür meb'us veya memur olmayacağı gibi hiç bir banka veya şirkette idare meclisi âzası ve vazifesi devam ettiği müddetçe hiç bir banka veya şirkette hissedar dahi olamaz. Bankanın temettüüne iştirak etmez.

Bankayı hariçte ve mahkeme huzurunda umum müdür temsil eder.

YETMİŞ SEKİZİNCİ MADDE — Umum müdür muavini de umum müdür gibi tayin olunur. Temettüe iştirak etmez. Memur veya bir banka veya şirkette idare meclisi âzası olmayacağı gibi vazifesi devam ettiği müddetçe bir banka veya şirkette hissedar dahi olamaz.

YETMİŞ DOKUZUNCU MADDE — Muhasebe müdürü, idare meclisinin teklifi üzerine Maliye Vekili tarafından tayin olunur. Temettüe iştirak edemez. Hiç bir banka veya şirkette alâkadar olamaz.

SEKSENİNCİ MADDE — Banka şube müdürleri, umum müdürün teklifi ile idare meclisi tarafından tayin olunur. Şube müdürleri dahi vazifeleri devam ettiği müddetçe hiç bir banka veya şirkette hiç bir suretle alâkadar olamazlar.

SEKSEN BİRİNCİ MADDE — Her şubede şube müdürünün riyaseti altında idare meclisince intihap edilecek üç kişilik bir istişarî heyet bulunur. Bu heyetin âzalarından ikisinin ziraatle ve birinin ticaret veya san'atla iştigal eylemesi meşruttur. Her âzaya her içtima için idare meclisince tesbit edilecek bir hakkı huzur ve rilir.

İdare meclisi muamelâtın kesret ve icabına göre adedi beşi geçmemek üzere işbu miktar ve tertibi değiştirebilir.

VIII

Merkez Bankasının nizamnamei esasisi, blânço, netayic

A - Nizamnamei esasi

SEKSEN İKİNCİ MADDE — 63 üncü madde mucibince intihap edilecek ilk idare meclisi âzaları intihapı müteakip iki ay zarfında Bankanın nizamnamei esasisini bu kanuna tevfikân ihzar ve tasdik edilmek üzere Hükûmete arzelyiyeceklerdir.

B - Blânço

SEKSEN ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın her sene gayet sarîh olarak tanzim olunacak blânçosu Maliye Vekâletine tevdi ve umumî heyetin içtimaından en az bir buçuk ay evvel resmî gazetede neşredilir.

SEKSEN DÖRDÜNCÜ MADDE — Banka her hafta vaziyetini muhtasaran gösterir bir bülten neşrederek resmî ve diğer gazetelere, ecnebi memleketlerdeki ihraç bankalarına, borsalara, ticaret odalarına ve sair mahallere gönderir. Bu bültende bir taraftan kasa mevcudunu, altın mevcudunu, altın karşılıklı döviz vaziyetini, dahilde tediyeye edilecek senetler yekûnunu, ecnebi memleketlerdeki mevduatını, matlubu olan diğer kıymetleri, diğer taraftan sermayesini, ihtiyat akçelerini, tedavülde bulunan banknotların miktarını, düyunatını ve borçlu olduğu diğer kıymetleri gösterir.

SEKSEN BEŞİNCİ MADDE — Neşredilecek olan bülten de tedavülde bulunan banknotların karşılığını teşkil eden altın miktarının yüzde nisbeti ve iskonto ve faiz hatleri de vazihan gösterilecektir.

SEKSEN ALTINCI MADDE — Banka, iskonto, mükerrer iskonto ve faiz hatlerini değiştirmedikçe Maliye Vekâletini haberdar edecek ve keyfiyeti resmî gazete ile ilân ve borsalara talik eyliyecektir.

SEKSEN YEDİNCİ MADDE — Maliye Vekâleti istediği anda bankanın her nevi muamele ve hesaplarını teftiş ve mürakabe etmek hakkını haizdir. Bu hususta her nevi malûmat Bankadan talep edilebilir.

C - Netice - ihtiyat akçesi

SEKSEN SEKİZİNCİ MADDE — Bankanın temettüleri şu suretle tevz edilir:

Yüzde 20, ihtiyat akçesine;

Yüzde 6, hisse senetlerinin nominal kıymetleri üzerinden ilk temettü hissesi olarak hissedarlara;

Yukarıki yüzdelerin tenzilinden sonra kalan miktardan azamî yüzde 5 i aylık larının (%10 - %100) ü nisbetinde memurlara ve yüzde 10 u da fevkalâde ihtiyat akçesine;

Bu tevziden sonra kalacak olan temettü bakiyesinin mısıfı Hazineye, diğer mısıfı da hissedarlara verilir.

SEKSEN DOKUZUNCU MADDE — ihtiyat akçesi sermayenin yüzde yetmiş beşine baliğ oluncıya kadar temettüden ayrılan yüzde 20 ler ihtiyat akçesi hesabına alınır. Yüzde yetmiş beşe baliğ olduktan sonra her sene bu hesaba alınacak olan miktar yüzde ona tenzil edilir.

Bununla beraber ihtiyat akçesi sermayenin yüzde yetmiş beşine baliğ olduktan sonra tekrar bu miktarın dununa tenezzül ederse yeniden yüzde yetmiş beşe baliği oluncıya kadar temettüün yüzde 20 si ihtiyata alınır.

DOKSANINCI MADDE — Temettüün yüzde yirmisi ihtiyat akçesine alındıktan sonra kalan miktar hisselerin nominal kıymetlerine yüzde altı nisbetinde tevziat icrasına kifayet etmediği senelerde, fevkalâde ihtiyat akçesinden ikmal edilir.

DOKSAN BİRİNCİ MADDE — 88 inci maddede Hazineye intikal edeceği zikredilen yüzde elli nisbetindeki temettü, türk evrakı naktiyesinin kanunî istikrarı yapılmıya kadar 5 inci maddede yazılı Hazine tahvillerinin itfasına tahsis edilir.

IX

Muafiyetler

DOKSAN İKİNCİ MADDE — Bankanın teşekkülüne ve muamelelerine müteallik bilûmum muharrerat ve akitler, hisse senetleri ve ilânlar, damga resmi ile diğer her türlü resim ve harçlardan muafıtır.

DOKSAN ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın bilûmum dahilî posta irsalât ve muhabereleri ile telgrafları ücretten muafıtır.

DOKSAN DÖRDÜNCÜ MADDE — Bankanın tesisatı için cenebi memleketlerden getireceği kasalar, levazım ve teferriat gümrük resminden muafıtır.

DOKSAN BEŞİNCİ MADDE — Banka ile muamele icrası esnasında medyun veya kefilin gösterdiği ikametgâh, kanunî ikametgâh addolunur ve bilâhare vuku bulacak tebeddüller mahkeme ve icra salâhiyetini değiştirmez.

DOKSAN ALTINCI MADDE — Bankanın sermayesi, ihtiyat akçesi ve (A) sınıfı hisselerine isabet eden temettü, her türlü vergi, resim ve harçlardan muafıtır.

X

Tasfiye

DOKSAN YEDİNCİ MADDE — Tasfiye vukuunda Banka evvelâ alelâde borçlarını, ondan sonrada ihraç eylediği banknotları ödeyecektir.

Bedeli alınmak üzere Bankaya ibraz edilmeyen banknotların son ibraz gününün kuru üzerinden karşılığı, bir veya bir kaç bankaya veya Hazineye tevdi edilir. Bu bankalar veya Hazine, banknotlar ibraz edildikçe alelusul tetkik olunduktan sonra mukabilini öderler. Tasfiyeden on sene sonra şayet bedeli alınmak üzere ibraz edilmemiş banknot kalırsa bu banknotların kıymetten düştükleri

ilân edilir ve bedelleri Hükûmete tediye olunur.

Hisse senetlerinin bedelleri başa baş ödendikten sonra tasfiye neticesinde temettü kalırsa bu temettüün yüzde sekseni Hükûmete, yüzde yirmisi de hissedarlara tevzi olunur.

Muvakkat maddeler

I - Bu kanuna tevfikân Bankanın tesisi için ikisi millî bankalar, biri ecebî bankalar, biri de imtiyazlı şirketler mümessilleri arasından ve dördü dahi ihtisas erbabından olmak üzere İcra Vekilleri Heyeti tarafından intihap edilen 8 âzadan mürekkep ve Maliye Vekilinin riyaseti altında bir tesis heyeti teşkil olunur.

II - Tesis heyeti, teşekkül eder etmez alâkadar idare ve müesseselerle halkı ve millî ve ecebî imtiyazlı şirketleri bu baptaki kanun mucibince taleplmelerini tevdi etmeğe davet eyler. Tesis heyeti hisse senetlerinin tamamen kaydedilmesini ve kanuna tevfikân birinci idare meclisinin teşekkülünü temin için icap eden tedbirleri ittihaz ve tatbik eder;

III - Tesis heyeti âzaları masarifi zaruriyelerinden maada hiç bir tazminat almazlar. Tesis heyetinin emrine, umumî kâtip idaresinde bir kalem (büro) verilir. Umumî kâtime, Maliye Vekâletinin muvafakatile ve vazifesinin devamı müddetince 600 liraya kadar aylık verilir. Kalemdeki diğer muvakkat memurların aylıklarını tesis heyeti tesbit eder.

IV — Tesis heyetinin bilcümle masrafları Bankaya aittir. Bankanın idare meclisi ilk içtimanda yapılan masrafları tasdik ve Bankaya tesviye ettirecektir.

V — Tesis heyetinin masrafları Banka tarafından yukarıki madde mucibince ödeninceye kadar Maliye Vekâleti heyet emrine 25 000 lira avans verir.

VI — Hükûmet Bankanın teşekkülünün ilk üç senesi hisselerin nominâl kıymetleri üzerinden hissedarlara verilecek olan senevî yüzde altı temettüün itasını teahhüt eder.

Bu hususu teminen Bankaya verilecek mebalîğ, Bankanın faaliyetinin 4, 5 ve 6 ncı senelerinde itfa edilir.

VII — Türk evrakı naktiyesinin altın olarak kıymeti, Hükûmetle Osmanlı Diiyonu Umumiye Hamilleri arasında kat'î mutabakat husulünden sonra tesbit edilecektir.

Bu kıymet ayrı bir kanunla tayin edilir.

Türk evrakı naktiyesinin karşılığını temin ve bu evrakı naktiyeye mukabil verilen bonoları ödemek üzere Hükûmet tarafından Bankaya bu kanun hükümlerine tevfikân vaki olacak muhtelif tevdiatın altın olarak takdir ve mahsubu, türk evrakı naktiyesinin altın üzerine kıymetini tesbit eden kanunun kabulünden sonra icra edilecektir.

VIII — İşbu kanunun neşrinden itibaren on sene müruruna kadar mülhak bütçe ile idare olunan Devlet müesseselerile hususî idareler, belediyeler, amme menfaatlerine hadim cemiyetler ve ekseriyet hissesi Hükûmete ait şirketler gerek Merkez Bankasına, gerekse bu kanunun 28 inci maddesinde tarif olunan millî bankalara tevdiat yapabilirler.

DOKSAN SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

DOKSAN DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

6 ncı madde de mezkur liste

İtibarı kıymeti	Adedi	Beherinin kıymeti	Nev'i
494 500Frank	989	500Frank	Anadolu demiryolu hisse senedi bedeli tamamen tesviye olunmuş
1 707 000 »	5 690	300 »	Anadolu demiryolu hisse senedi %60 tediye
15 875 000 »	127 000	125 »	Anadolu demiryolu hisse senedi % 25 tediye
8 225 500 »	16 451	500 »	Anadolu demiryolu birinci tertip tahvili
7 179 000 »	14 358	500 »	Anadolu demiryolu ikinci tertip tahvili
21 344 500 »	42 689	500 »	Anadolu demiryolu üçüncü tertip tahvili
7 925 000 »	15 850	500 »	Haydarpaşa limanı şirketi hisse senedi bedeli tamamen tediye edilmiş
750 000 »	6 000	125 »	Haydarpaşa limanı şirketi hisse senedi %25 tediye
547 550 »	10 951	50 »	Mersin-Adana demiryolu şirketi haizi rüçhan hisse senedi
1 553 500 »	3 107	500 »	Mersin - Adana demiryolu şirketi tahvilâtı
13 413 000			Yukarıda yazılı esham ve tahvilâtın mütedahil temettü ve faizi mukabili mümessil senetler
147 775 »	9 850	125 »	Haydarpaşa limanı şirketi hisse senedi %25 tediye
3 642 500 »	7 285	500 »	Mersin - Adana demiryolu şirketi hisse senedi % 100 tediye
507 600 »	1 692	300 »	Anadolu demiryolu şirketi hisse senedi % 60 tediye
1 000 000 »	8 000	125 »	Anadolu demiryolu şirketi hisse senedi % 25 tediye
15 781 500 »			Konya ovası sulama istikrazı tahvili % 5 faizli
9 528 500 »	19 057	500 »	Düyunu umumiye tahvilâtı
5 078 500 »	10 157	500 »	Bağdat demiryolu tahvilâtı
1 500 000 »	3 000	500 »	Bağdat demiryolu hisse senedi %100 tediye
116 497 925			

Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası

: 19 - VI - 1930 ve 1/718

Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası

: 21 - VI - 1930 ve 4/293

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları

Cilt Sayfa
: 19 238,240
20 36,148,206:217,218:220

Bu kanunla ilişiği olan kanunların numaraları: